

Рис. 1. Структурно-логічна послідовність формування системи показників оцінки рівня внутрішньої антикризової стійкості підприємства роздрібно торгівлі (розроблено автором)

Література:

1. Стратегический менеджмент, А.Т. Зуб. – 4-е изд., перераб. и доп. – М., Издательство Юрайт, 2013. – 375 с.
2. Коюда В.О. Напрями та складові оцінювання антикризової стійкості промислового підприємства., В.О. Коюда, О.М. Костіна., Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. пр.: у 2 вип., Приазов. держ. техн. ун-т. – Маріуполь, 2015. – Вип. 2, Т. 2., С. 39-47.
3. Король В.С. Антикризовий менеджмент в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02., Король Володимир Степанович; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Львів, 2001. – 19 с.
4. Коваленко О.В. Антикризове управління: теорія, методологія та механізми реалізації [Текст]: монографія., О.В. Коваленко; Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя., ЗДІА, 2011. – 466 с.
5. Рогова В.А. Достижение состояния антикризисной устойчивости в процессе стратегического управления предприятием как необходимое условие эффективной реструктуризации предприятия на этапе посткризисного восстановления., В.А. Рогова., Terra Economicus. – 2013., № 3., Т. 11., С. 69-73.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНИ / EURO-INTEGRATION DETERMINANTS OF FINANCIAL SUPPORT OF AGRICULTURAL FORMATIONS COMPETITIVENESS IN UKRAINE

Зеліско І.М., д-р екон. наук, проф., академік Академії економічних наук України Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна

Учасник конференції

В статті представлено теоретичні аспекти економічної сутності та змістового наповнення понять «фінансові ресурси», «фінансове забезпечення», «конкурентоспроможність». Розкрито особливості фінансового забезпечення аграрних формувань в Україні. Виявлено макро- та мікро-чинники впливу на фінансове забезпечення конкурентоспроможної діяльності аграрних формувань.

Ключові слова: євроінтеграція, фінансові ресурси, управління фінансовими ресурсами, фінансове забезпечення, конкурентоспроможність, аграрні формування, аграрні холдинги, аграрно-промислове виробництво.

The article presents the theoretical aspects of the economic essence and content of the concepts "financial resources", "financial support", "competitiveness". The features of financial support for agrarian formations in Ukraine are revealed. The macro- and micro-factors influencing financial support of agrarian formations competitive activity are revealed.

Keywords: euro integration, financial resources, financial resources management, financial support, competitiveness, agricultural formations, agricultural holdings, agro-industrial production.

Актуальність проблеми. Одним із найважливіших сучасних трендів соціально-економічного розвитку та політичної стабільності в Україні є зростання конкурентоспроможності всіх галузей національної економіки. Аграрна галузь стала локомотивом національної економіки, якій належить провідна роль у формуванні експортного потенціалу, в забезпеченні

продовольчої, енергетичної, екологічної безпеки та економічного зростання, а також соціальної рівноваги в суспільстві. Висока позитивна результативність функціонування аграрної галузі, зміцнення конкурентних позицій українського аграрно-промислового виробництва на світовому ринку уможливаються розробкою і реалізацією відповідної стратегії розвитку та дієвими інструментами і механізмами її реалізації.

За сучасних умов конкурентоспроможною може бути лише та національна економіка, що найефективніше використовує можливості глобалізаційних процесів сучасного цивілізаційного розвитку та переваги євроінтеграції. Глобальне фінансове середовище, в якому функціонують аграрні формування України та їх євроінтеграційний поступ, вимагають переформатування системи фінансового забезпечення як підґрунтя зростання конкурентоспроможності їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий базис для сучасних досліджень фінансового забезпечення діяльності аграрних формувань України створено такими вченими як О. Гудзь, П. Макаренко, П. Стецюк.

Теоретико-методичні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств є предметом уваги багатьох вчених-економістів, зокрема П. Гайдуцького, М. Маліка, М. Портера, П. Саблука. Проте, питання фінансового забезпечення конкурентоспроможності аграрних формувань потребує детального дослідження та систематизації.

Невирішені частини загальної проблеми. Конкуренція є головною рушійною силою функціонування ринкової економіки та визначальною вимогою і дієвим стимулом розвитку економічних суб'єктів. Багатовекторність та складність питання фінансового забезпечення діяльності аграрних формувань потребує системного підходу щодо створення фінансової платформи для конкурентоспроможного розвитку.

Мета дослідження. Метою даної статті є оцінка пануючих тенденцій щодо фінансового забезпечення діяльності аграрних формувань України, виявлення макро- та мікро-чинників фінансового забезпечення їх конкурентоспроможної діяльності та розробка пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Основні результати дослідження. За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна протягом 2012–2017 рр. посіла 85 місце за Індексом глобальної конкурентоспроможності, що свідчить про погіршення рейтингу країни в порівнянні з 73 місцем у 2012–2013 рр. [1]. Така негативна тенденція щодо конкурентоспроможності національної економіки торкається багатьох галузей національної економіки і демонструє надзвичайну важливість розв'язання цього питання для аграрної галузі, яка має значний потенціал зовнішньо-економічної діяльності та інтегрується у світовий ринок. Євроінтеграційний рух аграрних формувань ускладнюється тим, що аграрна галузь, як і інші сфери економіки, знаходиться під впливом глобалізації, міжнародних потоків капіталу та інвестицій, транснаціональних корпорацій [2, с. 27].

Вступ в дію Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між ЄС та Україною зокрема, має велике значення для експорту української аграрної продукції та продуктів харчування в країни Європейського Союзу та в цілому для подальших перспектив розвитку аграрної галузі України. В першу чергу, зона вільної торгівлі з Європейським Союзом для аграрної галузі є умовою та необхідністю для розвитку, для більш глибокої інтеграції в міжнародну та європейську торгівлю, для адаптації до загальноприйнятих правил ведення бізнесу в нашому аграрному бізнесі. Повноцінна участь України у євроінтеграційних процесах можлива за умови вибору оптимальної моделі фінансового забезпечення діяльності та реалізації відповідного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств, галузей та всієї національної економіки.

Для активної економічної інтеграції аграрної галузі України і адаптації вітчизняних аграрних формувань до вимог світового ринку, необхідно максимально використовувати можливості та наявні переваги вітчизняного аграрно-промислового виробництва з урахуванням існуючих загроз та ризиків. Важливо сконцентрувати увагу на напрямках фінансового забезпечення через призму конкурентоспроможного розвитку аграрних формувань.

Первинним фінансовим базисом діяльності аграрних формувань є наявність та достатність фінансових ресурсів для функціонування та подальшого їх розвитку. Фінансові ресурси аграрних формувань представлені грошовими та іншими ліквідними оборотними засобами, що нагромаджені й авансовані з власних, позикових та залучених джерел у господарській діяльності задля задоволення економічних потреб та інтересів власників та інших зацікавлених осіб.

Фінансове забезпечення діяльності аграрних формувань розглядається через призму фінансових відносин, які відображають провідні траєкторії формування, генерування, нагромадження, трансформації та використання фінансових ресурсів для досягнення економічної мети їх функціонування. Таким чином, метою управління фінансовими ресурсами аграрних формувань є фінансове забезпечення формування конкурентоспроможного, фінансово стійкого функціонування, що сприятиме зростанню його капіталізації та досягнення успіху на ринку.

Фінансове забезпечення діяльності аграрних формувань знаходиться у нерозривному зв'язку із галузевою специфікою їх діяльності, що впливає визначальною мірою на особливості формування фінансових ресурсів, здійснення їх нагромадження, напрями використання. Динамізм фінансових ресурсів в процесі функціонування аграрних формувань, їх багатогранна та різноаспектна економічна будова створюють чимало труднощів щодо забезпеченості та ефективного використання фінансових ресурсів за сучасних фінансових реалій як глобальної, так і локальної рівнів.

Конкурентоспроможність презентується як здатність економічних суб'єктів пристосовуватися до мінливих зовнішніх умов господарювання та наявність конкурентних переваг протягом певного терміну. М. Портер запропонував бачення конкурентоспроможності ще у 70-х роках ХХ ст., яке трактував як можливість підприємства або продукції бути представленими на ринку, на якому наявні аналоги. Також М. Портер наголошував, що конкурентоспроможність обумовлюється економічним, соціальним та політичним станом країни або окремого товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках [3].

За сучасних фінансових умов ведення бізнесу, конкуренція може бути представлена як економічний процес, що відбувається під час взаємодії, взаємозв'язку та боротьби товаровиробників за покупців та збільшення своєї частки на ринку або суперництво між виробниками чи постачальниками товарів і послуг за найбільш вигідні умови виробництва і збуту [4, с. 117].

Щодо конкурентоспроможності аграрних формувань, заслугоує на увагу визначення М. Маліка, яка презентується як здатність пристосовуватися до нових умов господарювання, і використовувати свої конкурентні переваги у конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, а також ефективно використовувати земельні ресурси та застосовуючи аналіз структури ринку, реагувати на зміну його кон'юнктури і максимально задовольняти потреби споживачів [5].

Проте, конкурентоспроможність будь-якого підприємства не можлива без конкурентоспроможності його продукції, товарів та послуг. Так, під конкурентоспроможністю продукції розглядають комплекс споживчих та вартісних характеристик, які визначають її успіх на ринку, тобто це спроможність певного товару щодо обміну у грошовому еквіваленті за умов значної пропозиції іншими конкуруючими товаровиробниками [6, с. 237].

Сьогодні, в аграрній галузі України, провідна роль в процесах євроінтеграції на засадах конкурентоспроможності продукції належить великим аграрно-промисловим формуванням.

Одним з найважливіших напрямів реформування аграрного сектору України передбачено розвиток конкурентоспроможних великотоварних інтегрованих аграрних формувань на засадах корпоратизації, кооперації та кластерної моделі господарювання. Аграрно-промислові формування класифікують за наступними ознаками: форма власності (державні, колективні, приватні); форма господарювання (акціонерні товариства відкритого і закритого типу, концерни, консорціуми, асоціації, фінансово-промислові групи); галузевий склад (продимлові, фінансово-промислові, агропромислові, фінансово-агропромислові); замкнутість технологічного циклу (всі стадії виготовлення кінцевого продукту, окремі стадії виробничого процесу); обсяг ринку (транснаціональні, національні, регіональні, локальні); ступінь диверсифікації виробництва (диверсифіковані, не диверсифіковані) [7].

Узгодженість інтересів учасників аграрно-промислових формувань, гармонійне поєднання їх потреб та мети діяльності уможливується інтеграційними засадами їх функціонування, що забезпечують фінансову стійкість та конкурентоспроможність учасників інтегрованих об'єднань. Таким чином, діяльність аграрно-промислових формувань сприятиме реалізації суспільних інтересів та динамічному розвитку аграрної галузі України.

За даними Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» 45 аграрно-промислових формувань, які часто називають аграрними холдингами, сукупно контролюють близько 4,1 млн га сільськогосподарських земель та їх сукупна виручка перевищує 10,8 млрд. доларів США. Активний розвиток аграрно-промислових формувань, якій мав місце 10 років тому, супроводжувався зростанням їх земельних банків та концентрацією значних обсягів власних та арендованих земельних ресурсів, підготовкою до IPO або private placement [8]. Після дефолту аграрного холдингу «Мрія» та фінансових проблем, які виникли в інших аграрно-промислових формуваннях, іноземні інвестори стали приділяти більше уваги фінансовій звітності та фінансовим результатам діяльності українських компаній.

Фінансові показники діяльності аграрно-промислових формувань є індикатором результативності, фінансового забезпечення та конкурентоспроможності їх господарської діяльності (табл.1).

Табл. 1.

Фінансові результати діяльності аграрно-промислових формувань України у 2015 р.

Компанії	ROE,%	ROA,%	ROS, %	EV/ EBITDA	EV/ Revenue
МХП	25	10	18	4,7	1,5
Кернел	12	8	17	5,5	1,0
Астарта	23	12	21	2,0	1,2
Авангард	20	13	33	2,8	1,0

Так, показники рентабельності (ROE, ROA, ROS) у представлених аграрно-промислових формувань мають достатньо високий рівень. Сприятливими є також мультиплікатори прибутковості (EV/ EBITDA, EV/ Revenue). Проте, у порівнянні із 2010-2012 р.р. наявна тенденція до зменшення рівня фінансових результатів діяльності багатьох аграрно-промислових формувань. Українські аграрно-промислові формування сконцентрували та використовують в своїй діяльності значні обсяги земельних ресурсів, близько 15% площі земель сільськогосподарського призначення в Україні [9]. В порівнянні з іншими аграрними формуваннями в Україні, це значні обсяги земельних ресурсів, проте аграрні холдинги в інших країнах використовують більші обсяги земельних ресурсів.

На відміну від українських аграрних холдингів, в Австралії, Аргентині та США аграрні холдинги спеціалізуються на тваринництві та значні площі земельних ресурсів використовуються як пасовища для великої рогатої худоби. Також ними приділяється увага рослинництву. Останніми роками наявна глобальна тенденція щодо купівлі сільськогосподарських угідь за невисоку ціну в Бразилії [10].

Аграрно-промислові формування стали невід'ємною складовою українського агропромислового виробництва та потужним суб'єктом міжнародних фінансових відносин. Концентрація капіталу в аграрній галузі, процес укрупнення підприємств та поєднання інтеграційних процесів сприяли створенню та розвитку аграрно-промислових формувань, які демонструють наявні переваги порівняно з іншими аграрними формуваннями у багатьох сферах, в тому числі у фінансовому забезпеченні конкурентоспроможної діяльності.

Не дивлячись на наявні позитивні євроінтеграційні тренди подальшого функціонування аграрної галузі України, для утримання конкурентоспроможних позицій на європейському ринку та адекватного фінансового забезпечення конкурентоспроможної діяльності аграрно-промислових формувань, необхідно сконцентруватись на: формуванні достатнього обсягу фінансових ресурсів відповідно до фінансової стратегії розвитку; забезпеченні оптимальної структури джерел фінансових ресурсів; оптимізації виробництва і площ земельних ресурсів; прискоренні модернізації виробництва і поліпшенні якості та сертифікації продукції у відповідності до вимог і стандартів ЄС; ефективному використанні активів, в тому числі фінансових ресурсів у розрізі пріоритетних напрямів діяльності; інвестуванні в об'єкти інфраструктури та біоенергетики; соціальній відповідальності бізнесу та розвитку сільських територій.

Для реалізації вищенаведених мікро-чинників фінансового забезпечення конкурентоспроможної діяльності аграрно-промислових формувань, важливого значення набувають макро-чинники формування конкурентоспроможності національної економіки. Так, серед головних необхідно виділити: дерегуляцію у сфері підприємництва та боротьбу із корупцією; реалізацію на державному рівні найкращих практик у сфері системного менеджменту; встановлення державою вимог щодо безпеки і якості продукції та підвищення рівня ділової досконалості підприємств при реалізації споживчих властивостей їх продукції.

Висновки та обговорення одержаних результатів. За сучасних умов відкритої економіки та панівних тенденцій функціонування світової економіки, конкурентоспроможність може розглядатися як спроможність країни та її економічних суб'єктів бути успішними на внутрішньому та зовнішньому ринках та здатність позитивно функціонувати за наявної міжнародної конкуренції. Для цього державним інституціям необхідно сконцентруватися на формуванні сприятливого економічного, політичного, фінансового та законодавчого підґрунтя для діяльності економічних суб'єктів. Визначені макро-чинники формування конкурентоспроможності національної економіки повинні стати певним базисом для реалізації мікро-чинників фінансового забезпечення конкурентоспроможної діяльності економічних суб'єктів різних галузей національної економіки.

Щодо аграрної галузі, важливим є врахування всієї сукупності характерних особливостей, що притаманні аграрно-промислому виробництву, особливо таких, які не піддаються регулюючим впливам як з боку аграрного формування, так і з боку держави. Особливої уваги потребують існуючі ризики і загрози фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрно-промислових формувань, які пов'язані із відкритістю національної економіки та євроінтеграційним посту-

пом аграрної галузі. Їх своєчасне виявлення та відповідне оперативне реагування із використанням фінансових, виробничих, маркетингових, управлінських інструментів та механізмів є запорукою фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрно-промислових формувань та утримання високих позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Література:

1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 [Електронний ресурс], Режим доступу <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-onkurentospromozhnosti-1>
2. Гуроров А.О. Агрохолдинги як ефективна форма концентрації сільськогосподарського виробництва, А.О. Гуроров., Економіка АПК. – 2011., № 3., С. 102-107.
3. Porter M.E. The Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – NY., Free Press, 1985. (Republished with a new introduction, 1998.), p. 557.
4. Портер М. Стратегія конкуренції: Пер. з англ., М. Портер. – К., Основи, 1997. – 390 с.
5. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія], М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К., Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с.
6. Міценко Н.Г. Конкурентоспроможність та конкурентоспроможні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах., Н.Г. Міценко, О.С. Смик., Науковий вісник НЛТУ України. – 2009., Вип 19.3., С. 243–247.
7. Мостенська Т.Л., Новак В.О., Луцький М.Г., Симоненко Ю.Г. Корпоративне управління. Підручник., Мостенська Т.Л., Новак В.О., Луцький М.Г., Симоненко Ю.Г. - К., Каравела, 2008., С.19–20.
8. Рейтинг 20 найефективніших компаній України [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1399408-rejting-20-najefektivnishih-agrokompanij-ukrayini>.
9. Найбільші агрохолдинги України 2015 [Електронний ресурс], Режим доступу: http://ucab.ua/ua/ukab_propouue/doslidzhennya/largest_agriholdings_of_ukraine_2015/
10. Рейтинг репутації та фінансової надійності аграрних холдингів., Режим доступу: http://landlord.ua/reiting_reputacii-i-finansovoi-nadezhnosti-agroholdingov/

УДК: 331.101.3

МОТИВУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДО СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Іваницька С.Б., канд. екон. наук, доцент
Полтавський національний університет ім. Ю. Кондратюка, Україна

Учасник конференції

У статті обґрунтовано важливість дослідження особливостей мотивування працівників до створення об'єктів інтелектуальної власності. Встановлено, що в економічно розвинених країнах стимулюванню інтелектуальної діяльності працівників надається першорядне значення. Розглянуто форми матеріального та морального стимулювання працівників зарубіжних підприємств. Запропоновано для досягнення високих результатів та залучення працівників до створення об'єктів інтелектуальної власності розробляти систему відповідних стимулів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, мотивація, стимулювання, працівники, інноваційний потенціал, оплата праці, заохочення, премії, винагороди.

The article deals with the importance of researching the features of employees' motivation to create intellectual property objects. It proves, the stimulation of the intellectual activity of workers is given paramount importance in the economically developed countries. It is determined that the greatest incentive for the activation of intellectual creativity is the recognition of the results of this creativity as an object of ownership. Forms of material and moral stimulation of workers at foreign enterprises are considered. It is determined that the system of motivation consists of a combination of various economic incentives with elements of moral encouragement. It is proposed to develop a system of appropriate incentives for achieving high results and attracting employees to the creation of intellectual property objects. If incentives match the expectations of employees, they will develop motives for creating objects of intellectual property. Also, to stimulate development and enhance innovation, it is necessary to pay attention for developed countries experience in support, development and implementation of innovations, where the main role is played by government support.

Keywords: intellectual property, motivation, incentives, employees, innovative potential, remuneration, bonuses, remuneration.

З переходом до ринкової економіки в умовах входження України до світової спільноти суттєво зросла роль в економічному й соціальному розвитку суспільства результатів розумової (творчої) праці людини, до яких відносять: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин і породи тварин, комерційні тасмниці, твори літератури й мистецтва, бази даних, комп'ютерні програми, фонограми та відеограми тощо.

Ці та інші результати розумової праці мають назву “об’єкти права інтелектуальної власності”, або “інтелектуальна власність” [5].

З розвитком суспільства і підвищенням значущості інформації інтелектуальна власність, зокрема авторське право і суміжні права, стали затверджуватися як один з найбільш важливих інтелектуальних ресурсів економіки інформаційного суспільства. На початку нового тисячоліття у світовій економіці частка галузей промисловості, заснованих на авторському праві, становила 7,3% (2,2 трлн доларів США), при цьому економічне зростання цих галузей становить у середньому 5% на рік, що більше, ніж середнє зростання економіки всієї планети [2].

Після проголошення незалежності України суттєво змінилося відношення до інтелектуальної власності. Згідно Конституції України “Кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності...” Феноменальним явищем кінця ХХ століття є масова поява на ринку нового виду товару - інтелектуальної власності. Темпи росту обсягу торгівлі цим товаром зростають значно швидше, ніж звичайних товарів, тому фахівці прогнозують, що при переході від індустріального до інформаційного суспільства, що відбувається в наш час,